

BUŇKA

**= ZÁKLADNÍ JEDNOTKA
ORGANISMŮ**

SPOLEČNÉ ZNAKY ŽIVÉHO

- schopnost získávat energii z živin pro své životní potřeby
- síla aktivně odpovídat na změny prostředí
- možnost růstu, diferenciaci a reprodukce

Replikace, katalýza a mutabilita

Život – založen na morfologických jednotkách = BUŇKY

Definice:

- Malé, **buněčnou membránou** ohraničené jednotky, které jsou naplněny vodným roztokem chemických sloučenin.
- Mimořádná schopnost vytvářet kopie sebe samých tím, že **rostou** a **dělí se**.

VIRY

- obsahují některé stejné typy molekul jako buňky
- postrádají metabolický aparát pro reprodukci mimo hostitele
- jsou to v podstatě shluky makromolekul
- nejsou pokládány za živé organismy**

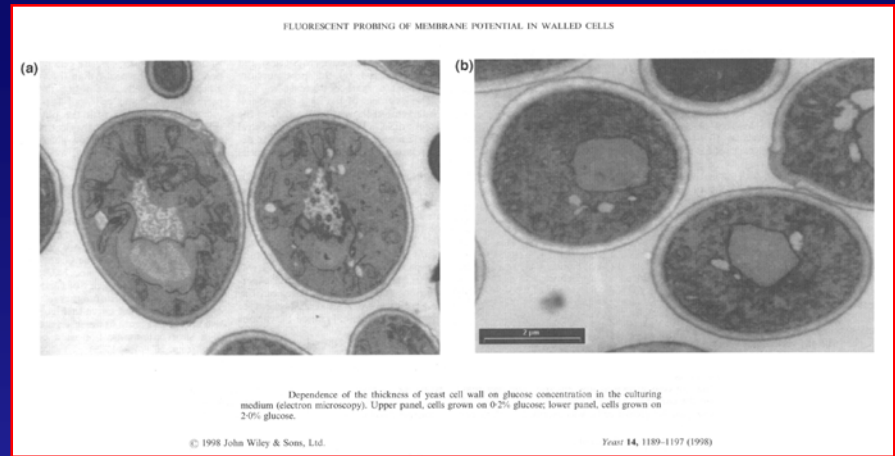
JEDNOBUNĚČNÉ
(mikroorganismy)

= **nejjednodušší forma života**

MNOHOBUNĚČNÉ
(vyšší organismy)

- odvozené od jedné zakládající buňky**
- specifické funkce**
- řízení důmyslnými komunikačními systémy**

VNITŘNÍ STRUKTURA BUNĚK

PROKARYOTA

- nemají jádro
- různé typy bakterií
- zásadně jednobuněčná (vlákna, kolonie)

EUKARYOTA

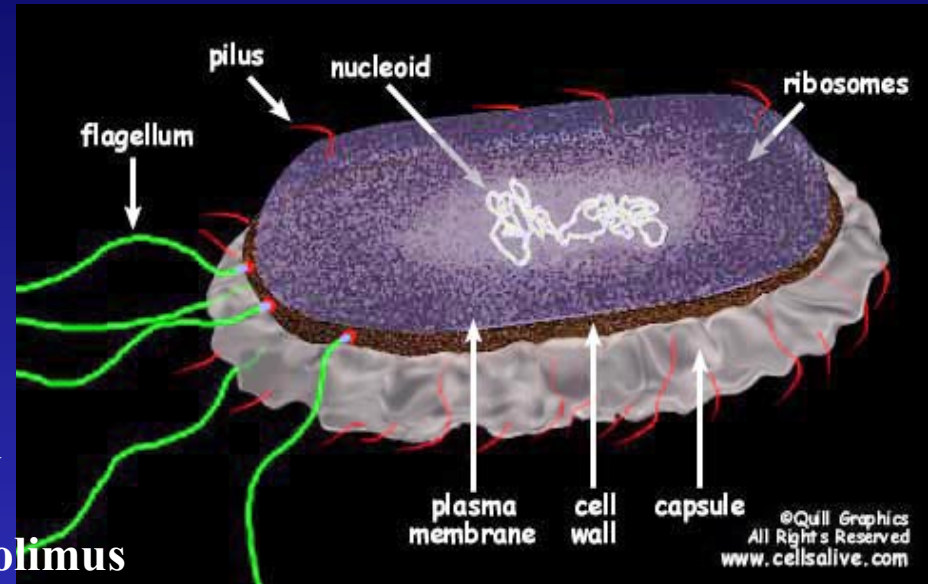
- membránou oddělené jádro
- složitější než prokaryota
- membránou ohraničené organely
- jedno i mnohobuněčná

PROKARYOTA

BAKTERIE

SINICE

- struktura – poměrně jednoduchá
- **3 základní tvary:**
  - kulatý – koky
  - tyčinkovitý – bacily
  - šroubovitě stočený – spirily
- průměr 1 –10 μm
- nejpočetnější a nejrozšířenější organismy
- proměnlivý a vysoce přizpůsobivý metabolismus
- schopnost tvořit rezistentní spory (přežití nepříznivých podmínek)
- způsob reprodukce – **PŘÍČNÉ DĚLENÍ**

- vysoká rychlost reprodukce ($v < 20$ min) za výhodných podmínek

STRUKTURA PROKARYOT

Buněčná (plasmatická) membrána

- **dvojná vrstva lipidů + bílkoviny (tl. 7 nm)**
- **funkce:**
  - transport molekul a iontů do a z buňky
  - katalýza mnoha reakcí

Buněčná stěna

- **tloušťka: 3-25 nm**
- **složení: polysacharidy**
- **funkce: ochrana před mechanickým poškozením a osmotickým šokem (prasknutí)**

Pouzdro

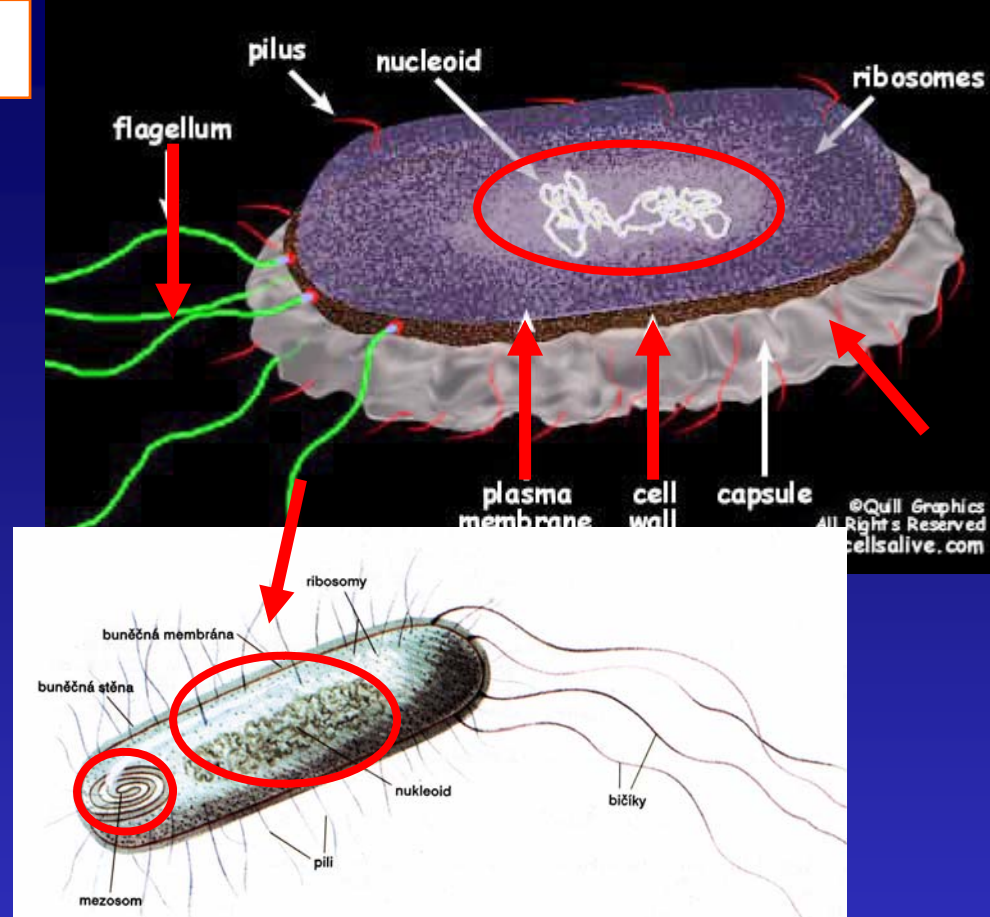
- **složení: polysacharidy**
- **funkce: ochrana před obrannou reakcí vyšších organismů**

Chromosom (nukleoid)

- **jediný**
- **DNA až v několika kopiích**

flagela (bičíky)

- **1-2 bičíkové výrůstky**
- **funkce: umožňují pohyb**

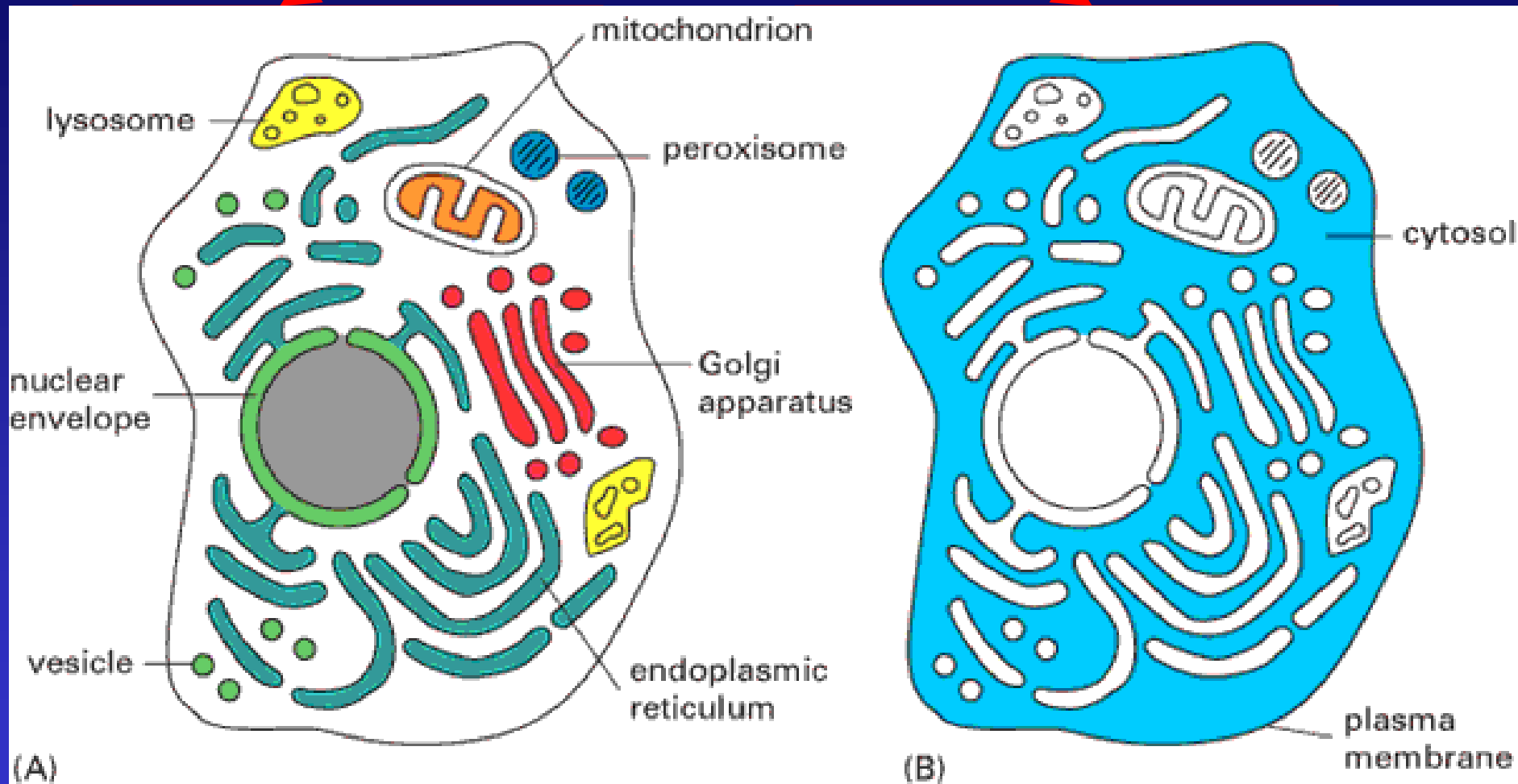
Mesosomy

- **vícevrstevné struktury = vchlípeniny plazmatické membrány,**
- **místo replikace DNA a specializovaných enzymatických reakcí**

Pili (vláknité výrůstky)

- **funkce: neznámá (některé = kanálek pro přenos DNA při konjugaci)**

EUKARYOTA

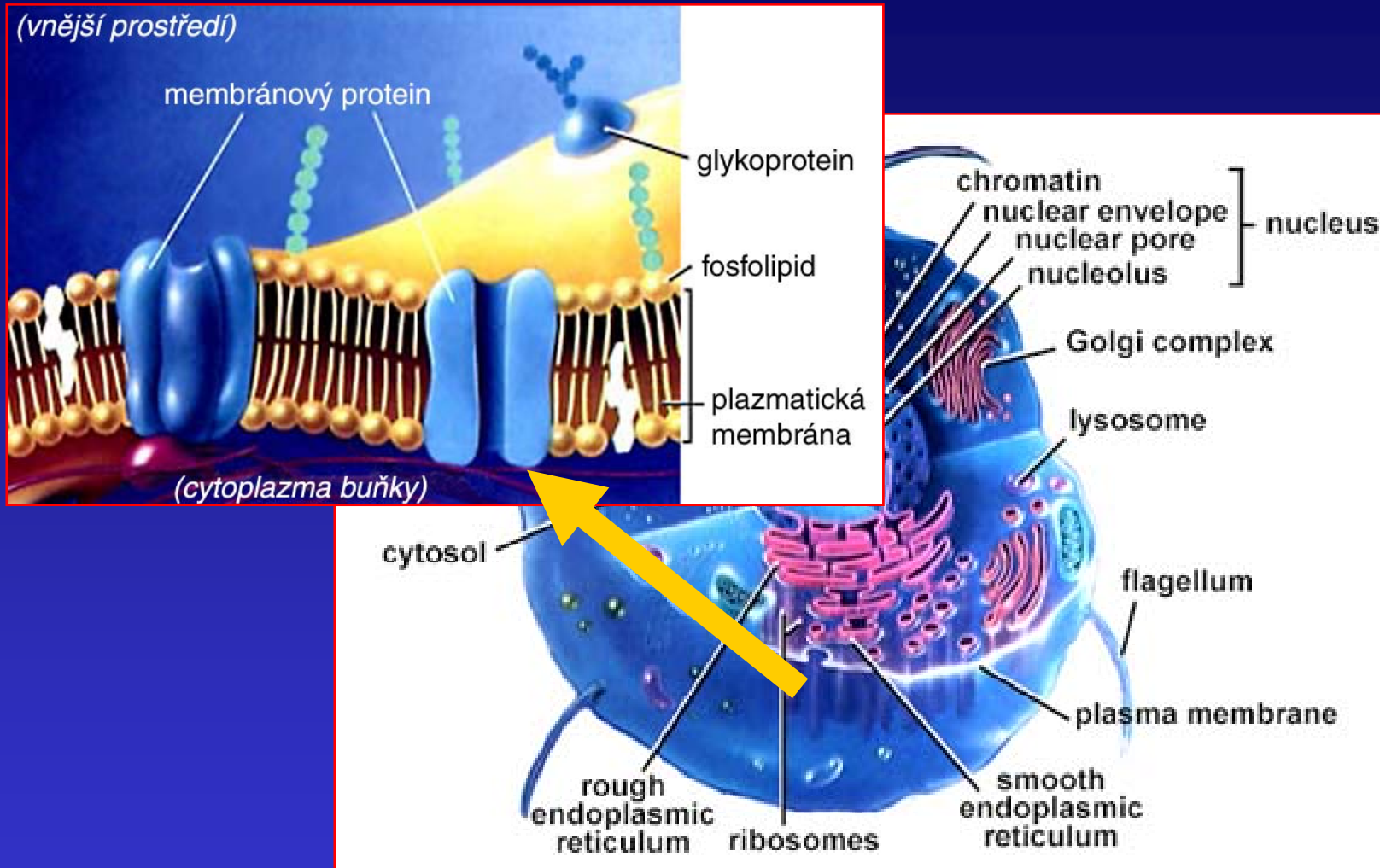

CYTOSOL - prostor mezi jednotlivými organelami v buňce

- vysoce organizovaný gel
- odlišné složení v různých částech buňky

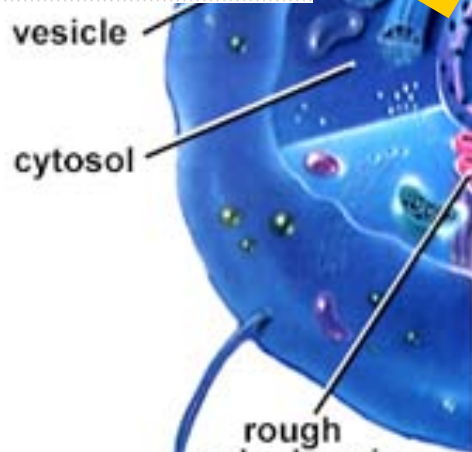
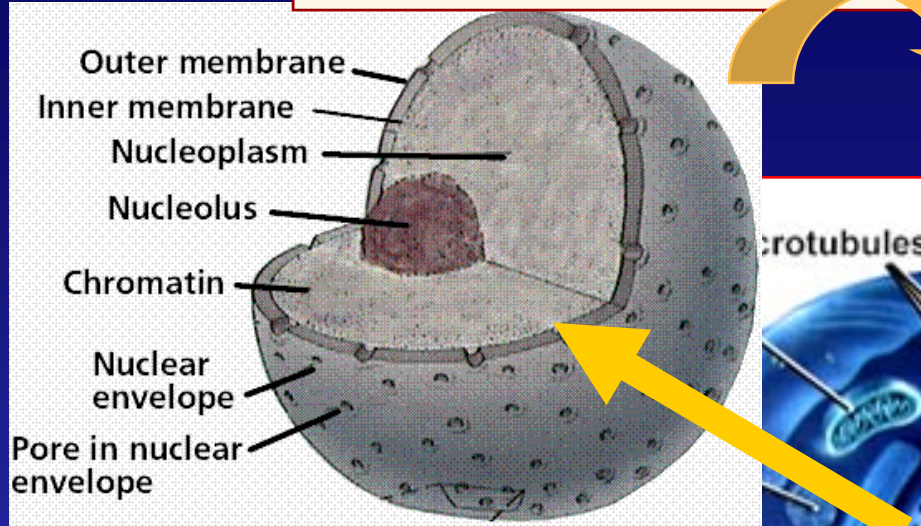
ARCHITEKTURA EUKARYOTNÍ BUŇKY

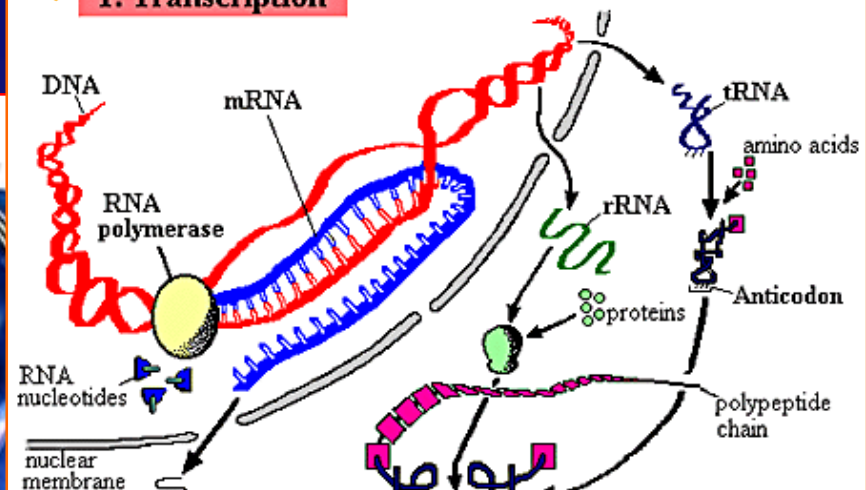
CYTOPLAZMATICKÁ MEMBRÁNA

- 10% celkového množství membrán
- zvětšení povrchu = výběžky a invaginace, endocytoza, exocytoza

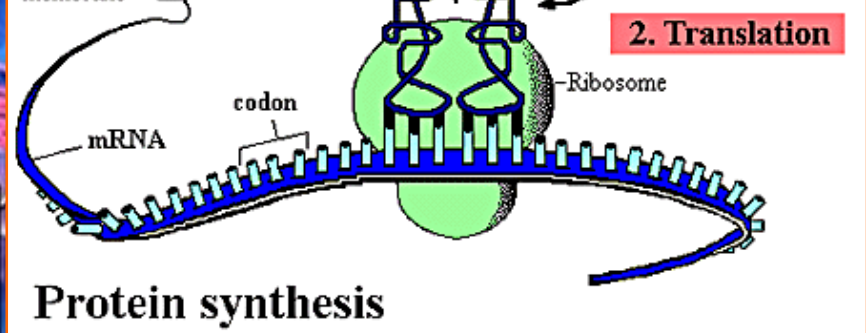
ARCHITEKTURA EUKARYOTNÍ BUŇKY

1. Transcription

2. Translation

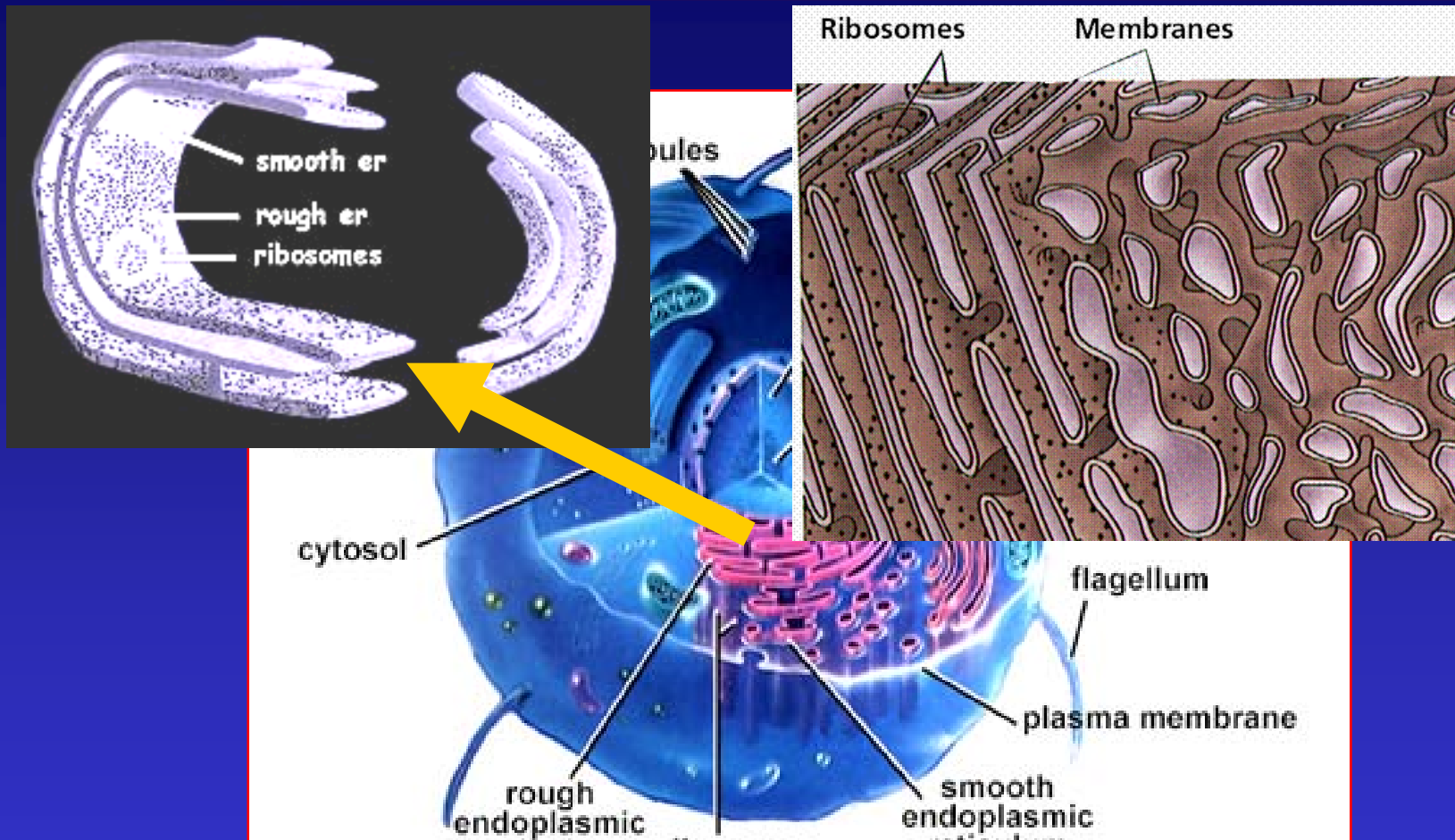
Protein synthesis

JÁDRO = úložný prostor genetické informace buňky

- jaderný obal = 2 membrány (póry – 9 nm)
- chromozomy
- jadérko

ARCHITEKTURA EUKARYOTNÍ BUŇKY

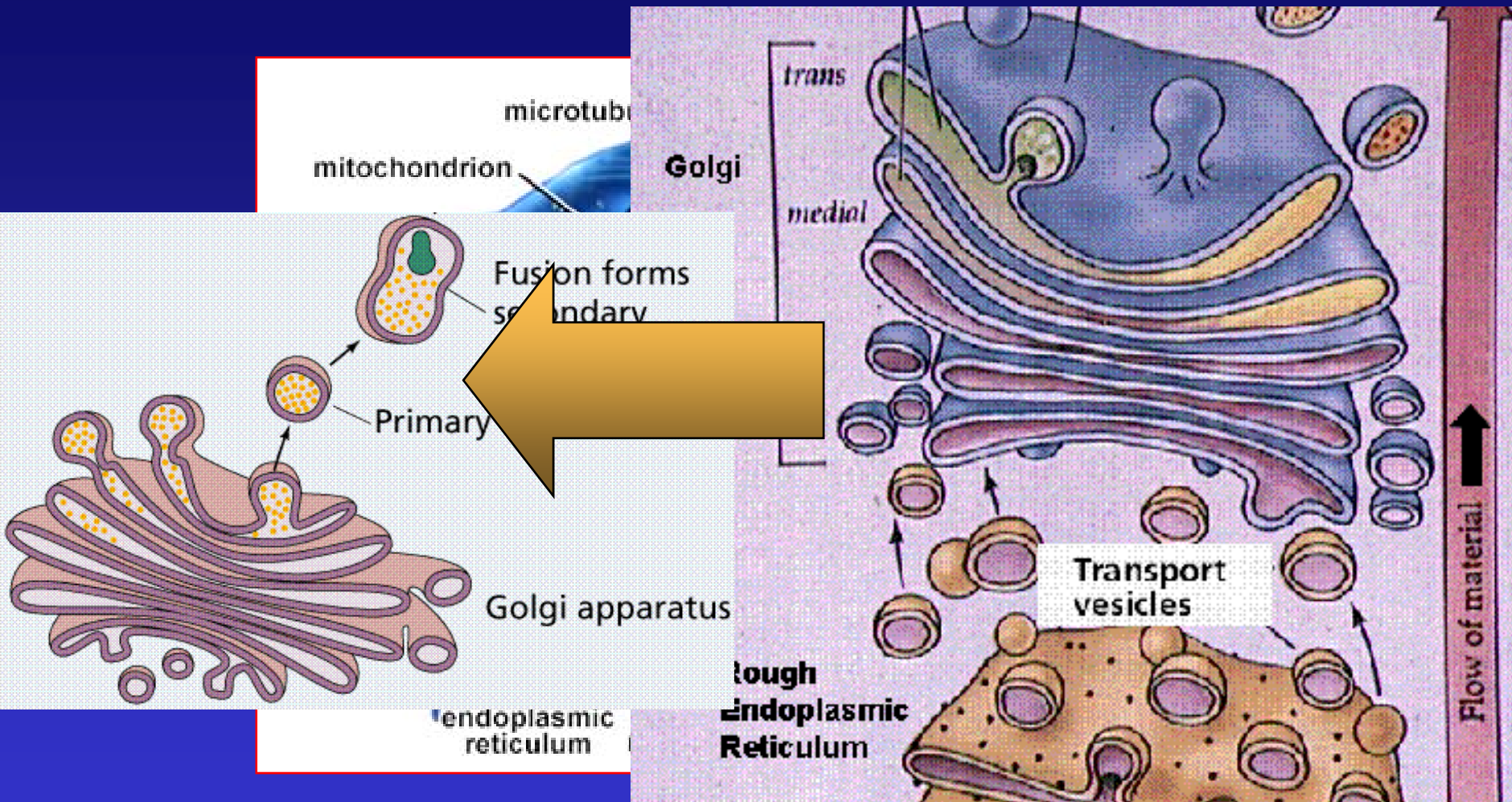

ENDOPLASMATICKÉ RETIKULUM

= **nejrozsáhlejší membrána v buňce**

- drsné ER – místo syntézy membránových a sekrečních proteinů (ribosomy)
- hladké ER – místo syntézy lipidů

ARCHITEKTURA EUKARYOTNÍ BUŇKY

GOLGIHO APARÁT = soubor plochých váčků

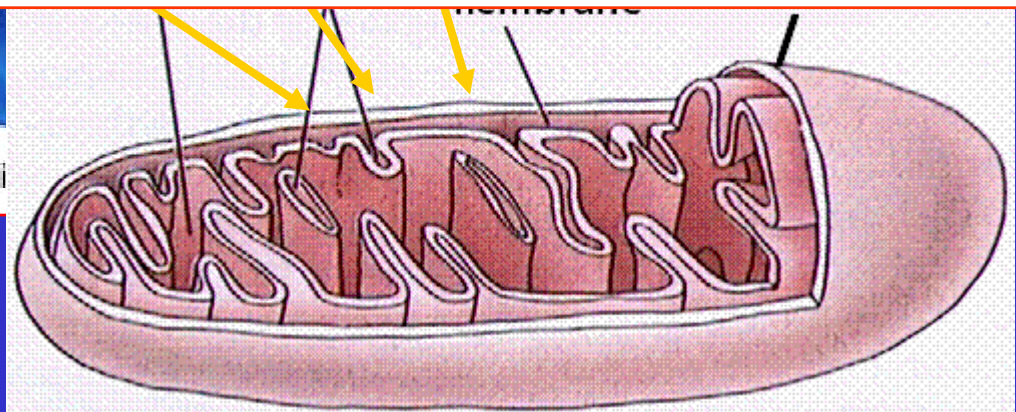
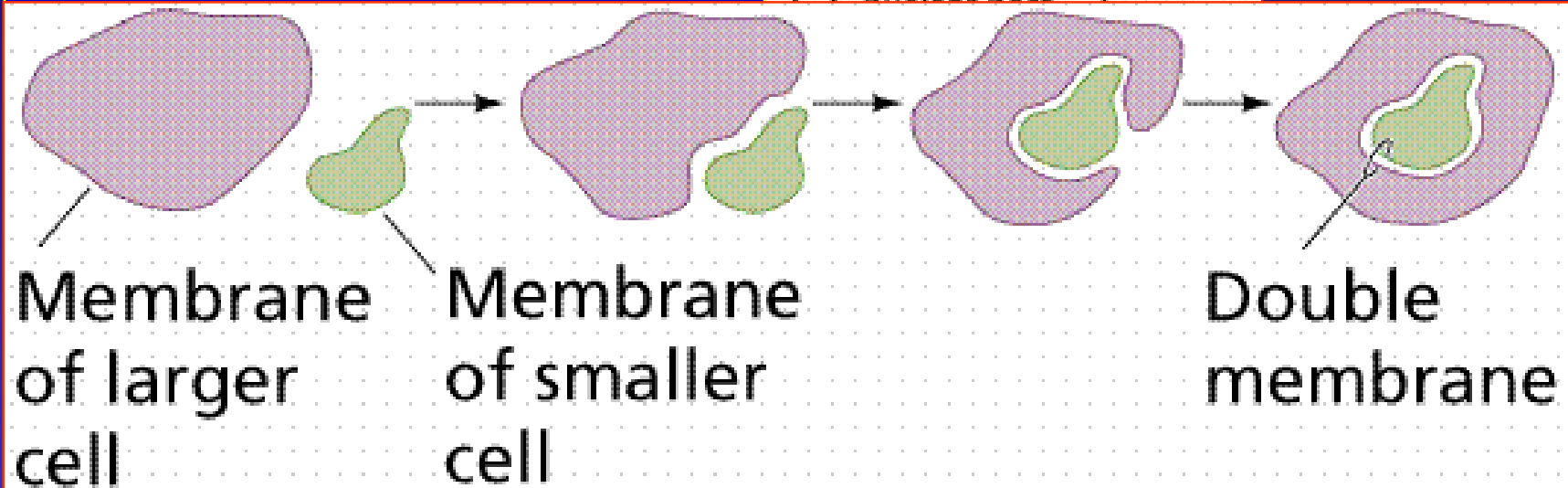
- přijímá a upravuje molekuly z ER
- směřuje je do okolí buňky nebo do různých jejích částí

ARCHITEKTURA EUKARYOTNÍ BUŇKY

MITOCHONDRIE

- místo oxidačního metabolismu
- 2000 M/buňku

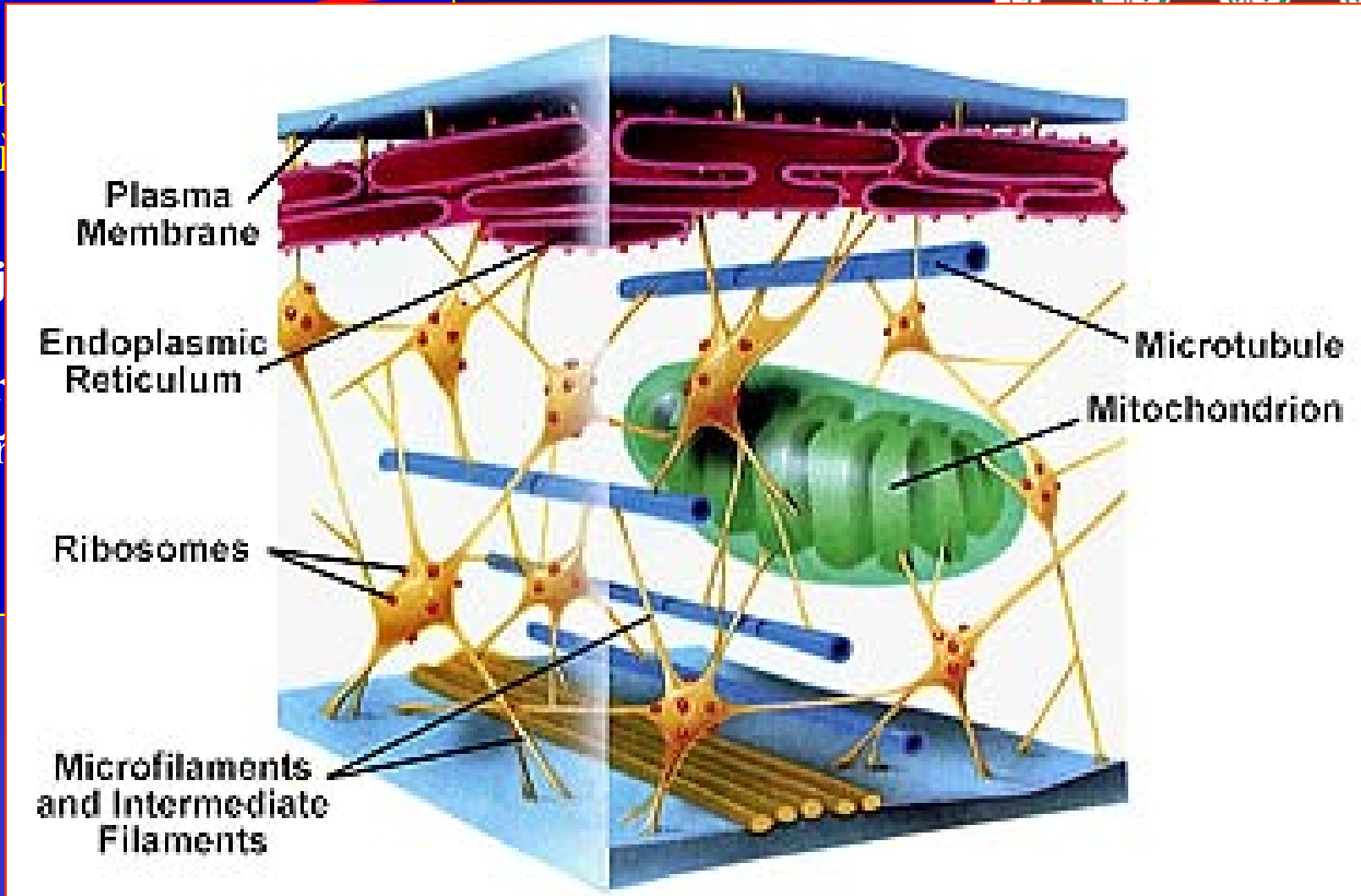
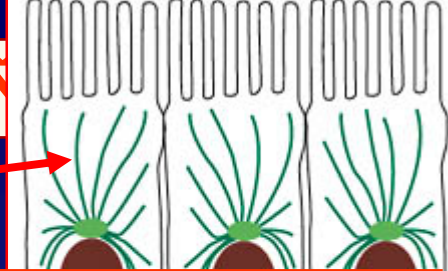

CYTOSKELET

(uspořádaná vlákna)

Elementy:

... A EUKARYOTNÍ BUŇ

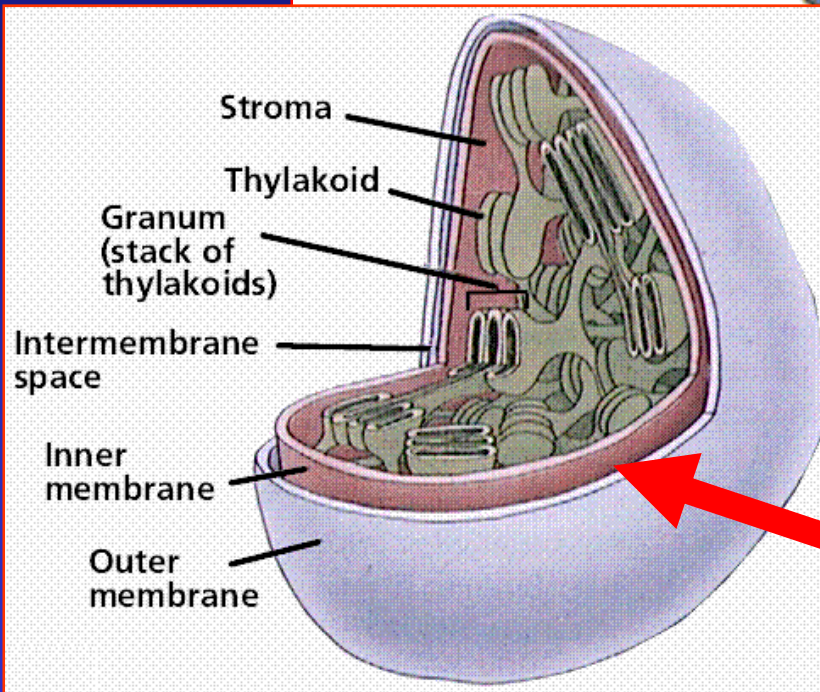

m
st

- zaj
- tvar
- vnitř

CHLOROPLASTY

- několikanásobně větší než mitochondrie
- místo fotosyntézy
- biosyntetické pochody
- **3. membránový systém** = thylakoidy (chlorofyl)

Chloroplast

Jádro

ické

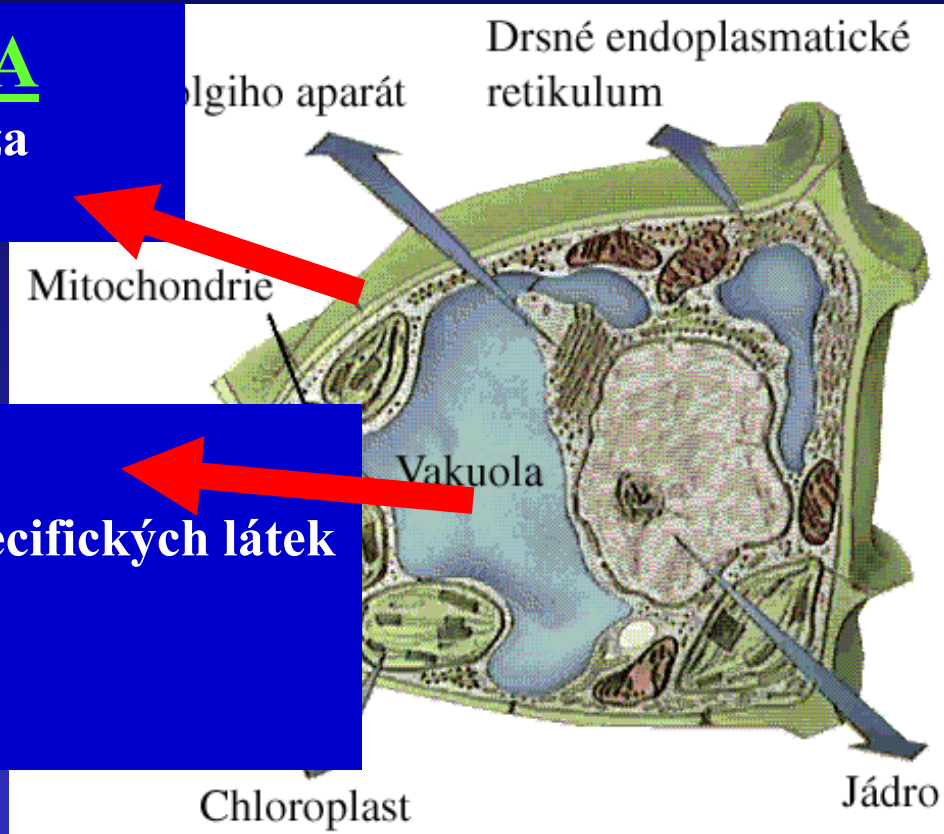

BUNĚČNÁ STĚNA

- vláknitý polysacharid - celulóza
- pevná struktura rostlin

VAKUOLA

- uskladnění živin, odpadů a specifických látek
- barviv
- u rostlinných buněk 90%
- vysoká $\odot \Rightarrow$ buněčný turgor

LYZOSOMY

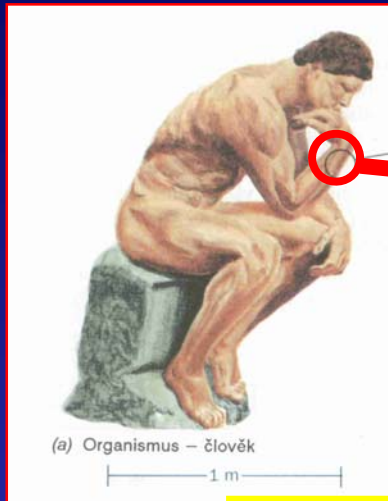
- váčky (0,1-0,8 μm)
- obsahující **lytické** enzymy:
- trávení materiálu
- recyklace buněčných komponent
- (vznik: pučení GA)

PEROXISOMY

- váčky (0,5 μm)
- obsahují oxidační enzymy
- chrání buňky před oxidací H_2O_2
- (vznik: pučení ER)

Základ podobnosti živých organismů – hierarchie při jejich sestavování

**NUKLEOVÉ
Kyseliny**

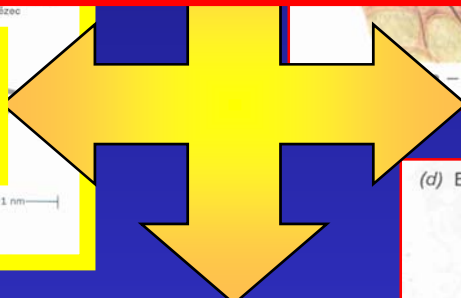
8 typů nukleotidů

PROTEINY

20 aminokyselin

LIPIDY

z určitých modulů

POLYSACHARIDY

8 typů cukrů

VARIABILITA VLASTNOSTÍ MAKROMOLEKUL

- ❖ nesmírný počet možností uspořádání monomerů
- ❖ možnost odvozovat deriváty z monomerů